

Віталій КОНОПЛЯ,
Василь ОПРИСК

ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ СЕЛА РЕМЕНІВ

Львівська Обласна інспекція з охорони пам'яток археології, виконуючи науково-дослідну програму Львівського історичного музею “Реєстр пам'яток археології Львівської області”, провела у 1996 р. пошукові роботи на території с. Ременів Кам'янка-Бузького району [Конопля, Милян, Осаульчук, 1999, с. 166–167]. До початку цих обстежень тут були відомі могильник і селище княжої доби, випадково виявлені у 1883 р. під час будівництва залізничної колії і пізніше вивчені розкопками [Ауліх, Герета, Пеняк, Петегрич, Ратич, Терський, Цигилик, 1982, с. 177], а також чотири різночасові поселення, відкриті розвідками І. Михальчишина у 1991–

1992 рр. [Михальчишин, 1993, с. 26]. Інспекцією досліджено нові місцезнаходження археологічних пам'яток. З урахуванням попередніх їх кількість досягла дванадцяти. Їм присвоєно відповідну наукову нумерацію: Ременів 1–12.

Землі села входять до складу південно-західної частини Волинської височини, зокрема до Сокальського пасма, і займають Внутрішню рівнину Верхнього Бугу і Стиру, основою рельєфу якої є верхньокрейдяні відклади (мергелі), вкриті зандрово-алювіальними осадами. Безпосередньо територія цього населеного пункту Кам'янецьчини належить до Грядового Побужжя, котре складається із шести гряд, що простягаються від Розточчя і Львівського плато в східно-південно-східному напрямку до долини Західного Бугу. Вони поділені широкими (1–3 км) плоскими з незначними підвищеннями останцями видовжено-овальної форми і частково заболоченими долинами з невеликими потічками.

В основі гряд залягають верхньокрейдяні породи. На мергелях лежать піщано-мулісті відклади і суглинки, що місцями сягають товщини по-

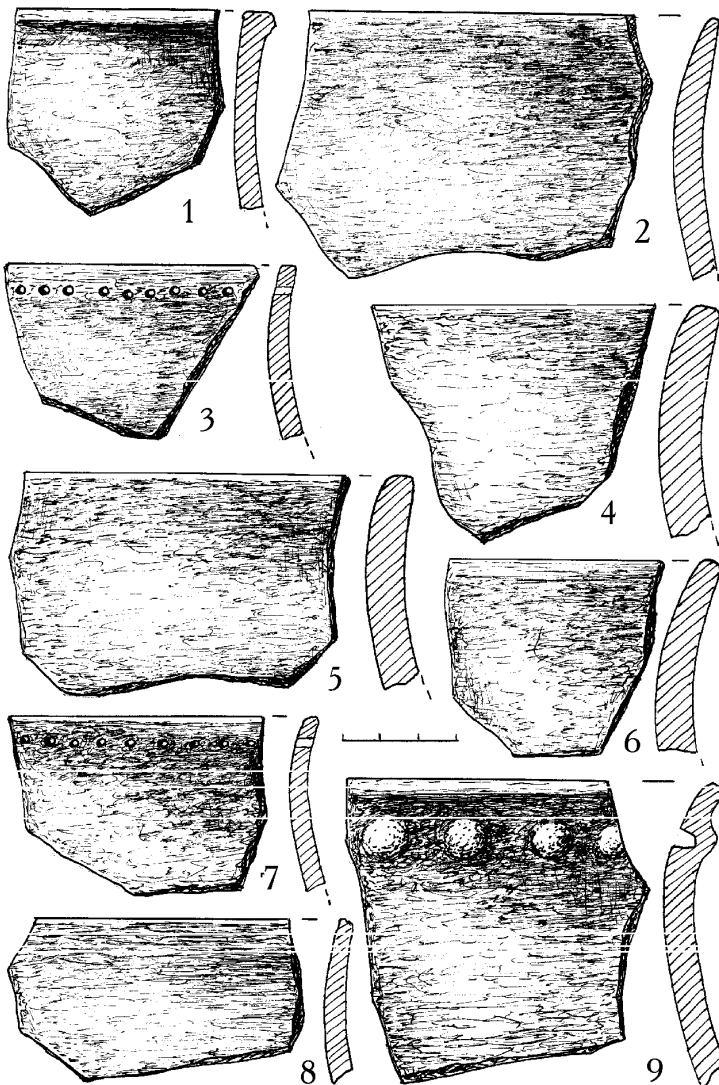

Рис. 1. Липний посуд культури ранньоскіфського часу з поселень Ременів 2: 1–3, 5–9 і Ременів 3: 4

Fig. 1. Plastic ceramic of Early Scythian Period culture from settlements Remeniv 2: 1–3, 5–9 and Remeniv 3: 4

над 10 м [Геренчук, 1972, с. 27]. Ременівські ґрунти розташовані на Куликівській (або Дорошівській) гряді і відносяться до типів лісостепових темно-сірих опідзолених та лучних чорноземів, сприятливих для розвитку землеробства від найдавніших часів [Геренчук, 1972, с. 89, 91].

Нижче наводимо опис пам'яток археології с. Ременів та подаємо аналіз зібраних археологічних матеріалів.

Ременів-1. За 1 км на південний схід від села, за 0,8 км у цьому ж напрямку від плодоконсервного заводу, на схід від залізничної колії, в ур. Замчисько, на пологому схилі правого берега р. Думни (Думний потік), що тягнеться із заходу на схід, на висоті біля 3–5 м від рівня заплави – селище і могильник XI–XII ст. Уламки гончарного посуду зібрано з території орного поля на площі до 1 га. Серед них збереглися вінця (рис. 8, 1–5) і стінки тулубів.

Ременів-2. За 0,3 км на північ від села, в ур. Жовтанецьке, за 0,1 км на схід від шосе Львів – Луцьк, за 0,15 км на північний схід від шосейного мосту, на пологому схилі лівого берега р. Думни – двошарове поселення культури ранньоскіфського часу (черепинсько-лагодівська група) і періоду XI–XII ст. Знахідки зібрано з території селянських городів за 20–25 м від краю мису у смузі шириною до 40 м, що тягнеться вздовж лінії схід-захід на 80–100 м.

Матеріали, котрі відносяться до ранньозалізного віку, складаються з фрагментів ліпного посуду, виготовленого з глиняної маси, яка містить домішку піску, подрібненого шамоту і, спорадично, жорстви, а також крем'яних артефактів. Кераміка має зглажену поверхню сіро-жовтого і темно-коричневого кольорів. Знайдено уламки вінця, стінок і плоских донець, що очевидно належали широкогорлим горщикам тюльпаноподібної форми з видовженим тулубом і помірно опуклими стінками товщиною 6–14 мм. Краї горловин діаметром 24–32 см прямі або заокруглені (рис. 1, 1–3, 5–9), під ними знаходилися наскрізні проколи (рис. 1, 3), або так звані “перлини” (рис. 1, 9).

Вироби з темно-сірого туронського кременю – це 22 відщепи, дев'ять з яких не ретушовані, а інші мають різного типу локалізовану ретуш. Виділяються ретушовані ножеподібні інструменти і скребки.

Речовий комплекс давньоруського часу складається з уламків вінця (рис. 8, 6–11), стінок і донець гончарних горщиків.

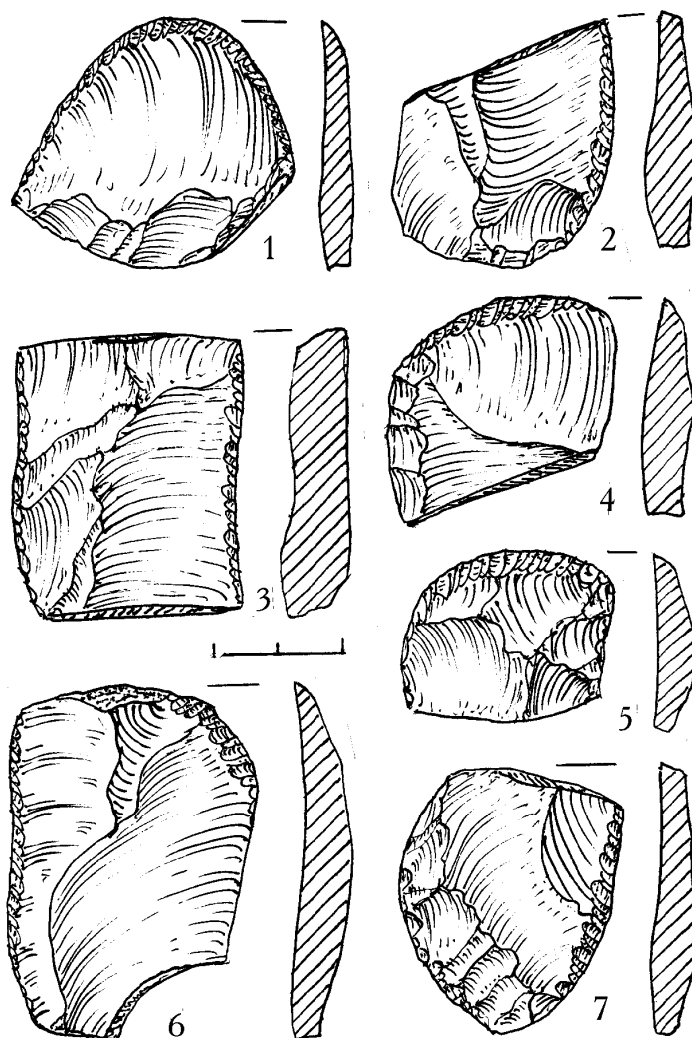

Рис. 2. Крем'яні вироби культури ранньоскіфського часу з поселення Ременів 2

Fig. 2. Flint artifacts of Early Scythian Period culture from settlement Remeniv 2

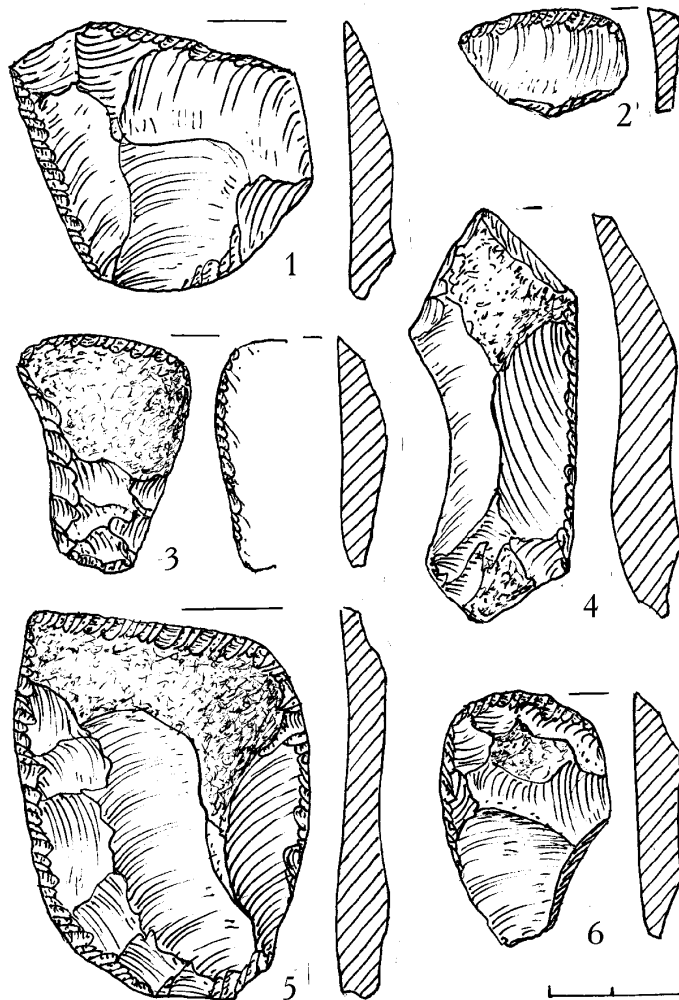

Рис. 3. Крем'яні вироби культури ранньоскіфського часу з поселення Ременів 2: 1–6
Fig. 3. Flint artifacts of Early Scythian Period culture from settlement Remeniv 2: 1–6

лій з південного заходу до церкви території, в районі новобудов, на пологому схилі лівого берега р. Думни – одношарове поселення X–XII ст. площею до 1 га. Уламки вінець (рис. 4, 12, 13), стінок і денця гончарних горщиків зібрано з території селянських городів.

Ременів-5. На північний захід від села, за 0,8 км на захід від церкви, на мисоподібному уступі лівого берега р. Думни висотою 7–8 м над рівнем заплави – одношарове поселення XII–XIII ст. (рис. 9, 2, 4–6) площею близько 1 га. Уламки вінець (рис. 9, 1–6), стінок і денця зібрано з орної площі місцевої спілки селянських господарств,

Ременів-6. За 2 км на північний захід від села, на пологому схилі правого берега безіменного потічка, у місці його впадіння в р. Думну (лівосторонній доплив), на північний захід від лісу – одношарове поселення XII–XIII ст. площею біля 1 га. Уламки гончарних горщиків: вінця і стінки тулубів (рис. 9, 7–12; 11, 3, 7) зібрано з орного поля на видовженому мисоподібному уступі висотою до 3 м, утвореному при злитті двох безіменних струмків, лівосторонніх допливів Думни.

Ременів-7. У північній частині села, на схід і захід від автомагістралі Львів–Луцьк, в районі вул. Генерала Шухевича на відтинку між будинками № 29–61, на північ і північний схід від автобусної зупинки, крамниці і торгового центру, за 0,1 км на південь від шосейного мосту,

Ременів-3. За 0,5 км на північний захід від села, в ур. Острівок, за 0,5 км на захід від церкви, на останці овальної форми розміром 0,3×0,15 км, котрий орієнтовано довшою віссю по лінії схід-захід, здіймається до висоти 2 м над рівнем заплави лівого берега р. Думни двошарове поселення культури ранньоскіфського часу (черепинсько-лагодівська група) та періоду XI–XIII ст.

Колекція знахідок ранньозалізного віку складається з уламків вінець тюльпаноподібних горщиків діаметрами 17–35 см (рис. 1, 4, 6–8) з рівно зрізаними або заокругленими краями, стінок товщиною 6–12 мм і плоского денця. Технологія їх виготовлення і кольори поверхні аналогічні кераміці цього часу з попередньо описаного місцезнаходження.

З даним речовим комплексом пов'язані відщепи з темно-сірого кременю турону – 14 екз., дев'ять з яких ретушовано (ножі і скребки).

Давньоруські знахідки репрезентують уламки вінець (рис. 11, 1, 2, 4, 5), стінок і денця гончарних горщиків.

Ременів-4. На північно-західній околиці села, на приліг-

на пологому схилі правого берега р. Думни – двошарове поселення черняхівської культури і періоду XI–XIII ст. Знахідки траплялися за 15–20 м від краю тераси на висоті приблизно 1 м над рівнем заплави.

Колекція черняхівської кераміки складається з двох технологічних груп: ліпної і гончарної. Першу з них репрезентують уламки вінець опуклобоких горщиків з невисокими та незначно відхиленими назвнми вінцями із заокругленим краєм діаметрами 16–25 см (рис. 5, 3, 7, 10), фрагментами стінок товщиною 7–12 мм – 27 та плоского денця, що виготовлені з глиняної маси, до якої додано дрібний пісок і подрібнений шамот. Злегка горбкувата поверхня темно-сірого, сіро-коричневого і бурого кольорів згладжена.

Гончарний посуд сформовано з добре очищеної глини сірого і темно-сірого кольорів, поверхня здебільшого старанно згладжена, часом – лискована. Серед наявних уламків вінець посудин, стінок та денця на кільцевому піддоні (рис. 6, 10) виділяються наступні знахідки:

– верхня частина сіроглиняної ребристої миски з відігнутих назвнми прямим вінчиком із заокругленим краєм (рис. 6, 3).

– фрагмент верхньої частини опуклобокої посудини, декорованої паралельними врізними борозенками (рис. 6, 5).

– фрагмент верхньої частини опуклобокого горщика, край вінець якого прикрашено пружком (рис. 7, 4).

Гончарний посуд княжої доби репрезентують уламки вінець та стінок гончарних горщиків (рис. 10, 4–6; 11, 6). Окремі екземпляри декоровано прямолінійними врізними борозенками.

Ременів-8. На північній околиці села, на захід від глиняного картера (зараз тут знаходиться сміттєзбірник), за 0,2 км на захід від шосе Львів–Луцьк, в ур. Загуменки, на правому березі безіменного потічка, що витікає за 1 км на північний захід від села і впадає неподалік від пам'ятки в р. Думну – одношарове поселення XII–XIII ст. площею близько 1 га. Безпосередньо біля пам'ятки потічок зливається з іншим, котрий починає свій плін за 2 км на північ від села. Уламки гончарного посуду: вінця, стінки і денця (рис. 10, 1–3, 7–10) зібрано з пологого схилу тераси на висоті до 1 м над рівнем заплави лівого берега Думни. Територія пам'ятки зайнята селянськимигородами.

Ременів-9. За 0,5 км на північ від села, в ур. За Біликом, за 0,2 км на захід від шосе Львів–Луцьк, на пологому схилі правого

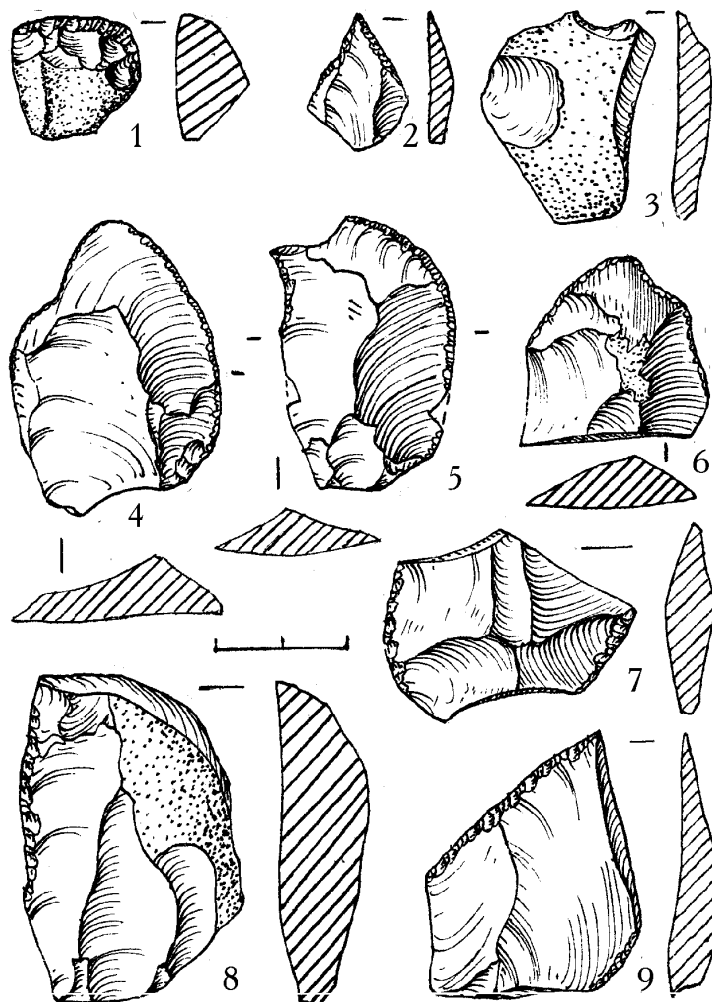

Рис. 4 Крем'яні вироби культури ранньоскіфського часу з поселення Ременів 3

Fig. 4. Flint artifacts of Early Scythian Period culture from settlement Remeniv 3

берега безіменного струмка – правостороннього допливу р. Думни, за 1 км на північний схід від церкви – одношарове поселення XI–XIII ст. площею до 1 га. Речові матеріали: уламки вінець гончарних горщиків та стінок (рис. 12, 1–4, 11–13) зібрано з поверхні орного поля у смузі шириною біля 40 м, що тягнеться на відстань 0,15 км. Знахідки зафіксовано на висоті до 1,5 м над рівнем заплави за 20–25 м від краю тераси.

Ременів-10. На північно-східній околиці села, в районі вул. Окружної, на відтинку правого берега р. Думни між будинками № 37–61, за 0,2 км на північний захід від плодоконсервного заводу – двошарове поселення черняхівської культури і періоду XI–XIII ст. (рис. 12, 5, 7). Керамічні знахідки траплялись у смузі шириною біля 35–40 м і довжиною до 0,2 км, яка охоплювала пологий схил тераси.

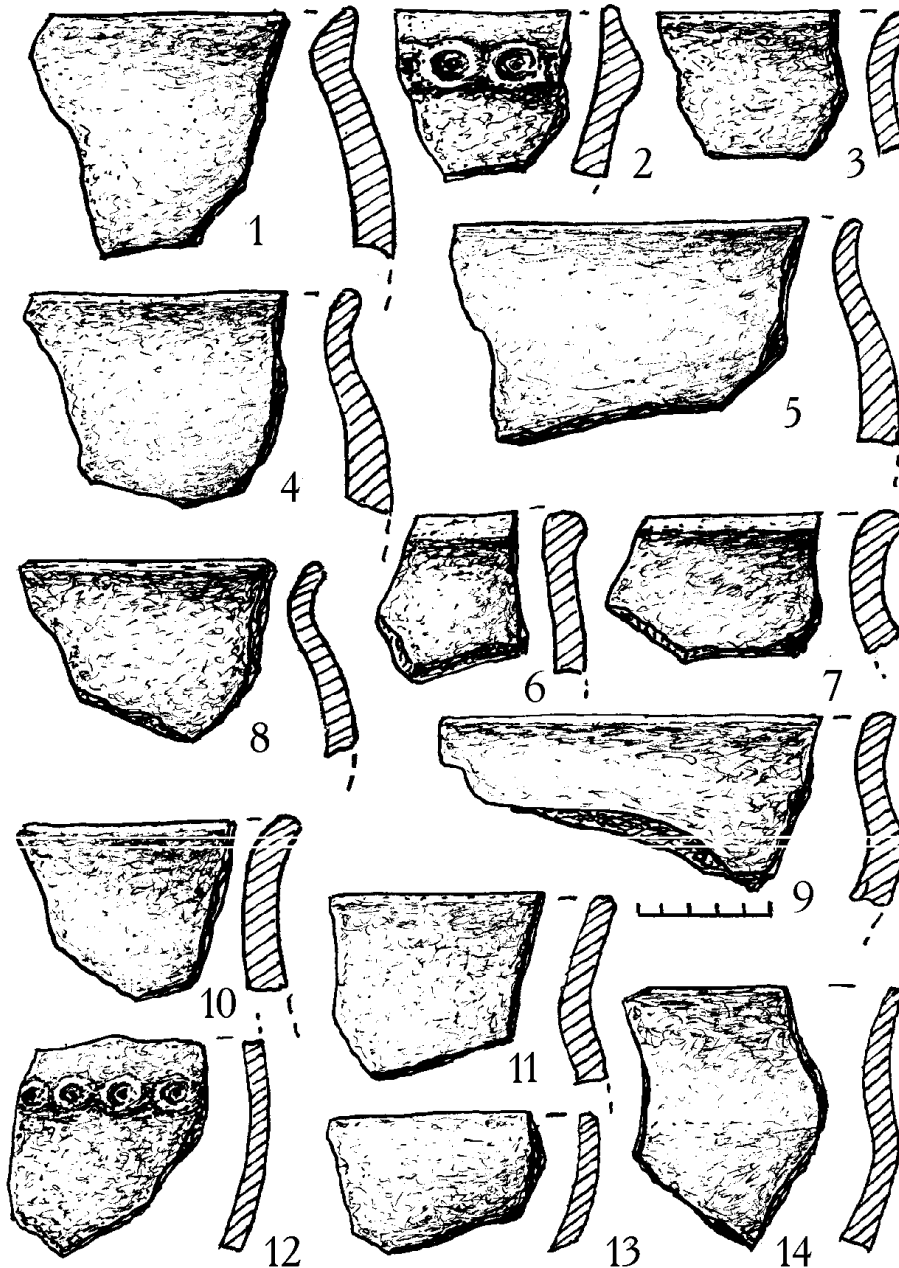

Рис. 5 Ліпний посуд черняхівської культури з поселень Ременів 7: 3, 7, 10; Ременів 11: 1, 4, 11; Ременів 12: 2, 5, 6, 8, 9, 12–14

Fig. 5. Plastic ceramic of Chernyakhivka culture from settlements Remeniv 7: 3, 7, 10; Remeniv 11: 1, 4, 11; Remeniv 12: 2, 5, 6, 8, 9, 12–14

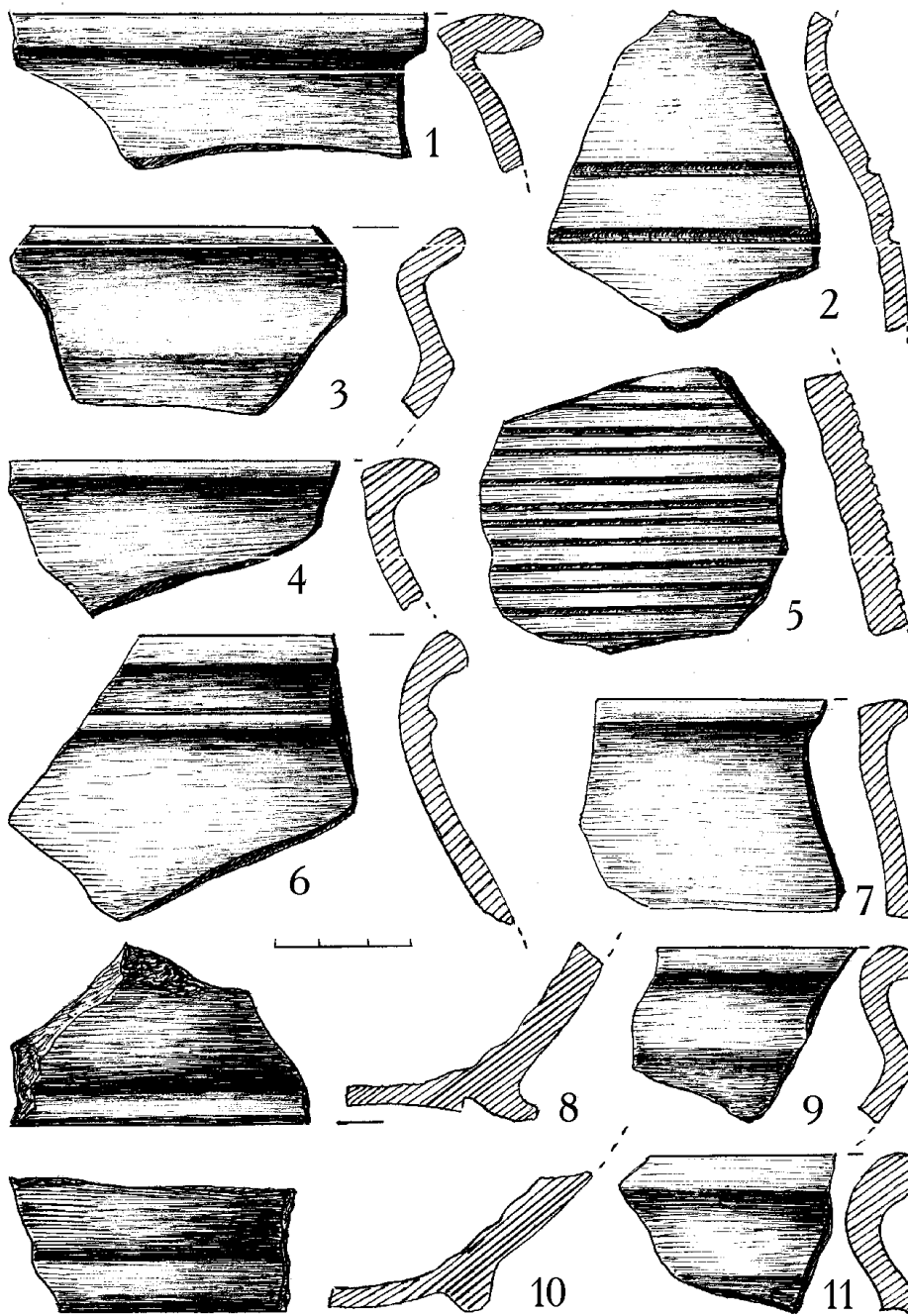

Рис 6. Гончарний посуд черняхівської культури з поселень Ременів 7: 3, 5, 10; Ременів 11: 1, 2, 4, 9, 11; Ременів 12: 6–8

Fig. 6. Pottery ceramic of Chernyakhiv'ska culture from settlements Remeniv 7: 3, 5, 10; Remeniv 11: 1, 2, 4, 9, 11; Remeniv 12: 6–8

Фрагментований черняхівський посуд репрезентують стінки ліпних і гончарних посудин, а давньоруський – уламки вінець (рис. 11, 8–15; 12, 5), стінок і донець кружальних горщиків.

Ременів-11. За 2 км на південний схід від села, у цьому ж напрямку від корпусів плодоконсервного заводу, за 0,7 км на схід від залізничної колії, на пологому схилі правого берега р. Думни – двошарове поселення черняхівської культури і періоду XII–XIII ст. Русло ріки у цьому місці робить закрут під кутом близько 90°, утворюючи мисоподібний виступ. Приблизно за 25–30 м від краю тераси на орній поверхні поля знайдено дрібні шматочки

глиняної обмазки від стін житлових споруд та фрагменти ліпного і гончарного посуду першої половини I тис. н.е., а також кружальних горщиків княжої доби.

До ліпної кераміки черняхівської культури віднесено уламки вінець опуклобоких горщиків (рис. 5, 1, 4, 11).

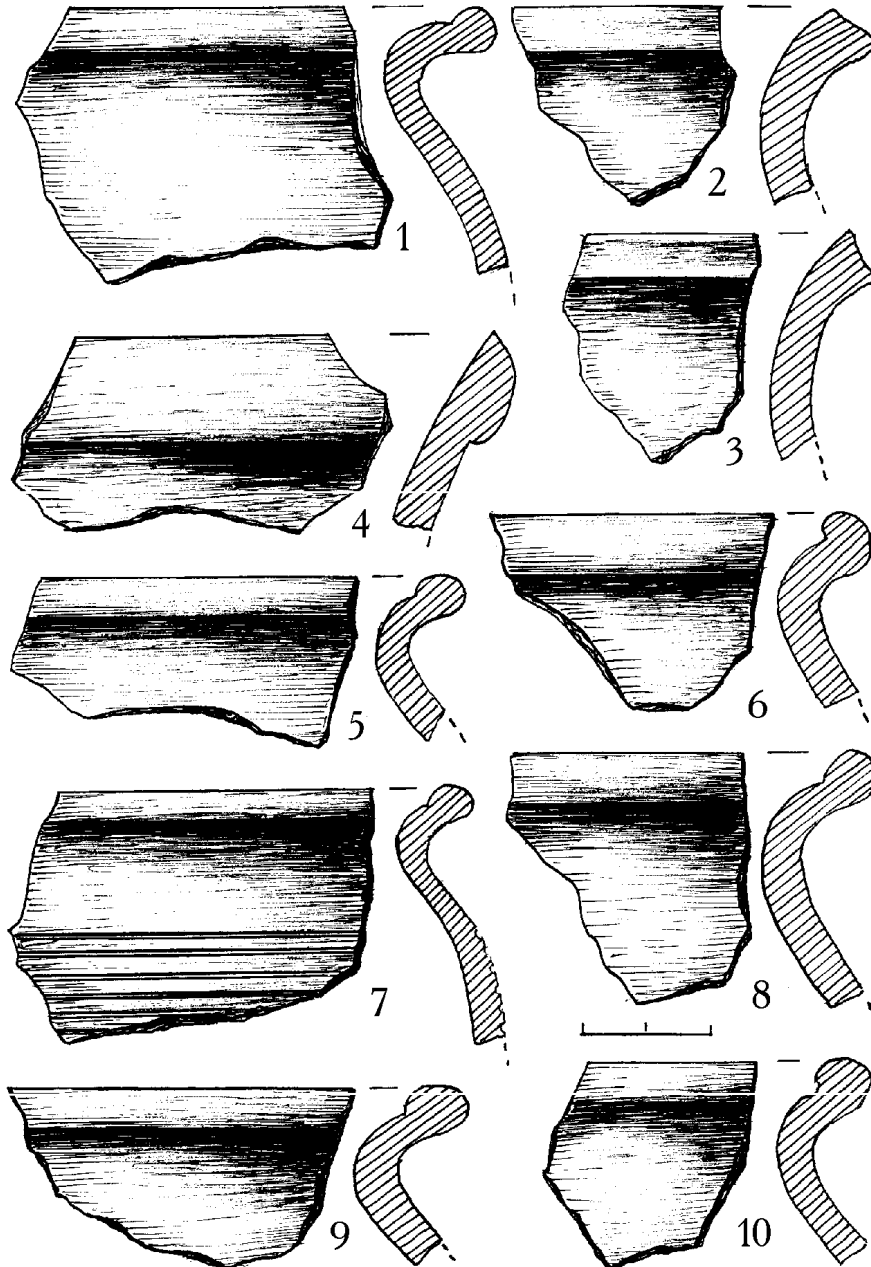

Рис. 7. Гончарний посуд черняхівської культури з поселень Ременів 7: 4; Ременів 12: 1–3, 5–10
Fig. 7. Pottery ceramic of Cherniakhiv's'ka culture from settlements Remeniv 7: Remeniv 12: 1–3, 5–10

Гончарний посуд складається з уламків вінець горщиків і мисок, фрагментів стінок на кільцевому піддоні (рис. 6, 1, 2, 4, 9).

Колекція кераміки давньоруського часу нараховує уламки вінець і фрагменти стінок гончарних горщиків (рис. 12, 6, 8–10, 14, 15). Сліди пам'ятки фіксувались у смузі, що тягнеться вздовж берега довжиною до 0,3 км і шириною 50–60 м.

Ременів-12. За 3 км на південний схід від села, за 1,2 км на схід від залізничної колії і мосту через безіменний потічок, на пологому схилі правого берега р. Думни, на території орного поля – одношарове поселення черняхівської культури. Речові матеріали, в тому числі

нечіткі скупчення шматків глиняної обмазки, залягали у східній та південній частинах тераси, приблизно за 30–35 м від заплави, що траплялись у смузі шириною до 50 м і довжиною близько 0,2 км.

З території пам'ятки зібрано уламки вінець ліпних горщиків діаметром 16–25 см з помірно округлим (рис. 5, 5, 6, 8) і ребристим (рис. 5, 9, 14) профілем тулуба, лійчастоподібних (рис. 5, 2) та опуклобоких (рис. 5, 13) мисок діаметром 18–24 см, фрагменти стінок товщиною 6–13 мм і донець з властивою для них технологією виготовлення, видом та забарвленням поверхні. Окремі екземпляри прикрашено наліпним пружком, карбованим пальцевими щипками (рис. 5, 2, 12).

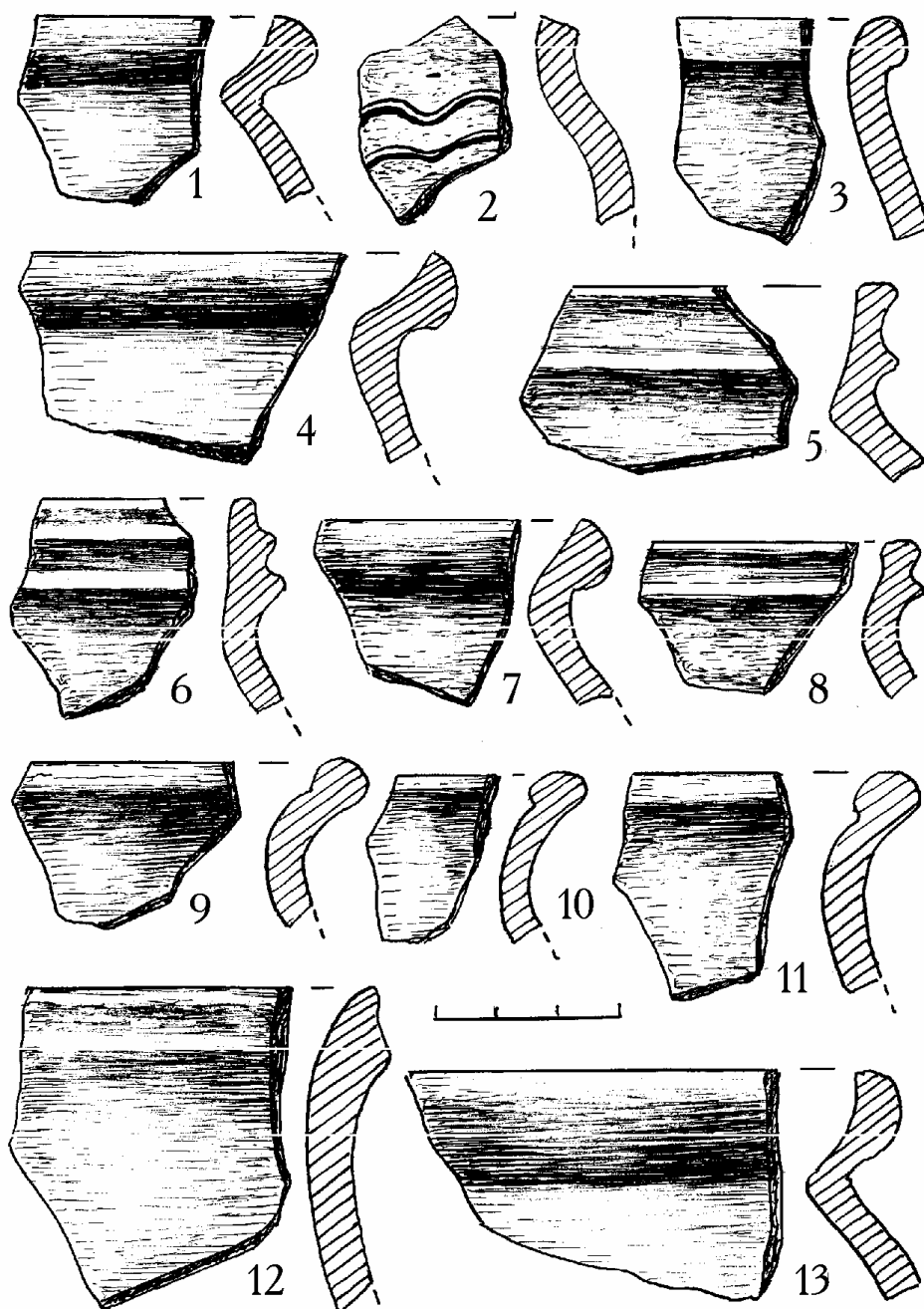

Рис. 8. Гончарний посуд давньоруського часу з поселень Ременів 1: 1–5, Ременів 2: 6–11; Ременів 4: 12, 13

Fig. 8. Pottery ceramic of Old Russian period from settlements Remeniv 1: 1–5, Remeniv 2: 6–11; Remeniv 4: 12, 13

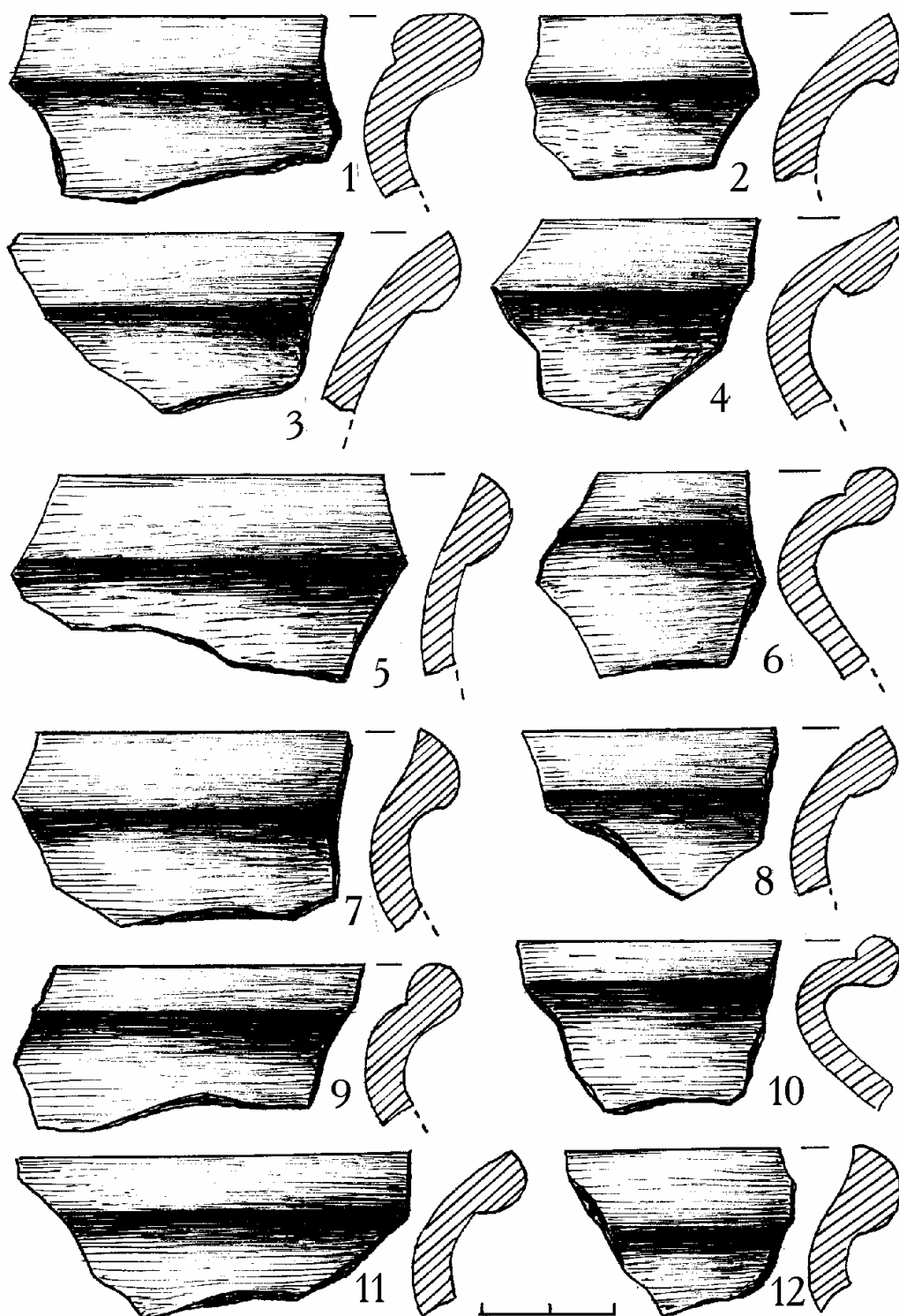

Рис. 9. Гончарний посуд давньоруського часу з поселень Ременів 5: 1–6; Ременів 6: 7–12
Fig. 9. Pottery ceramic of Old Russian period from settlements Remeniv 5: 1–6; Remeniv 6: 7–12

Гончарна кераміка поселення належить, з огляду на знайдені уламки вінець, опуклобоким горщикам і ребристим мискам із згладженою та в меншій мірі лискованою поверхнею сірого, темно-сірого і світло-коричневого кольорів. Діаметри посудин першого виду коливаються в межах 14–23 см, другого – 18–27 см. Доповнюють цю групу знахідок стінки та фрагменти донець на кільцевому піддоні (рис. 6; 7).

Отже, розвідковими роботами, проведеними на території с. Ременів, виявлено сім і повторно обстежено п'ять пам'яток археології. Так, до культури ранньоскіфського часу (черепинсько-лагодівська група) віднесено два поселення – Ременів 2, 3; до черняхівської культури – чотири поселення: Ременів 7, 10–12; до княжої доби (XI–XIII ст.) – селища Ременів 1–11.

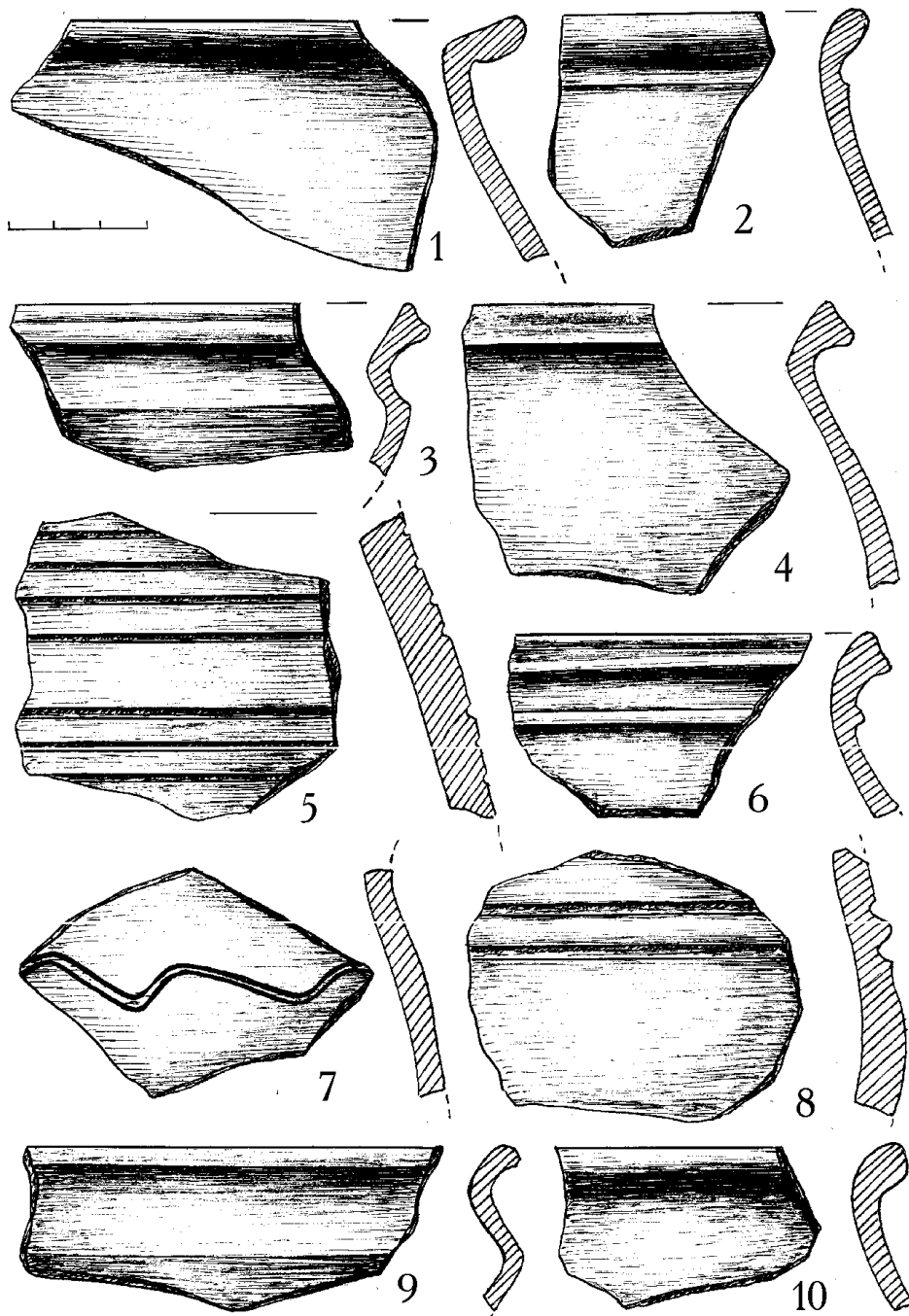

Рис. 10. Гончарний посуд давньоруського часу з поселень Ременів 7: 4–6; Ременів 8: 1–3, 7–10
Fig. 10. Pottery ceramic of Old Russian period from settlements Remeniv 7: 4–6; Remeniv 8: 1–3, 7–10

Керамічні і крем'яні знахідки до матеріалів з інших пам'яток Західного Побужжя і Верхнього Подністров'я [Крушельницька, 1976, с. 89–95; 1993, с. 188–191, 215–216].

Поселення черняхівської культури с. Ременів, як і більшість старожитностей її ареалу, розташовані на пологих схилах повноводної в ті часи р. Думни і об'єднуються в окрему

територіальну групу, близьку до подібних скупчень між селами Неслухів – Ріпнів – Купче [Баран, 1981, с. 18].

В цьому простежується певна закономірність, адже під селища вибирали чорноземні ґрунти з широкими, як у даному випадку, луками, найбільш придатними для землеробства і скотарства. Заселялася, як правило, берегова смуга першої надзаплавної тераси довжиною 0,15–0,20 км і шириною 40–50 м. Ременівські поселення першої половини I тис. н. е. за типом відносяться до невеликих, бо їх площа не перевищує 2 га.

Знахідки шматків глиняної обмазки на цих поселеннях не утворювали більш-менш помітних скупчень, що може свідчити про існування тут напівземлянкових жител.

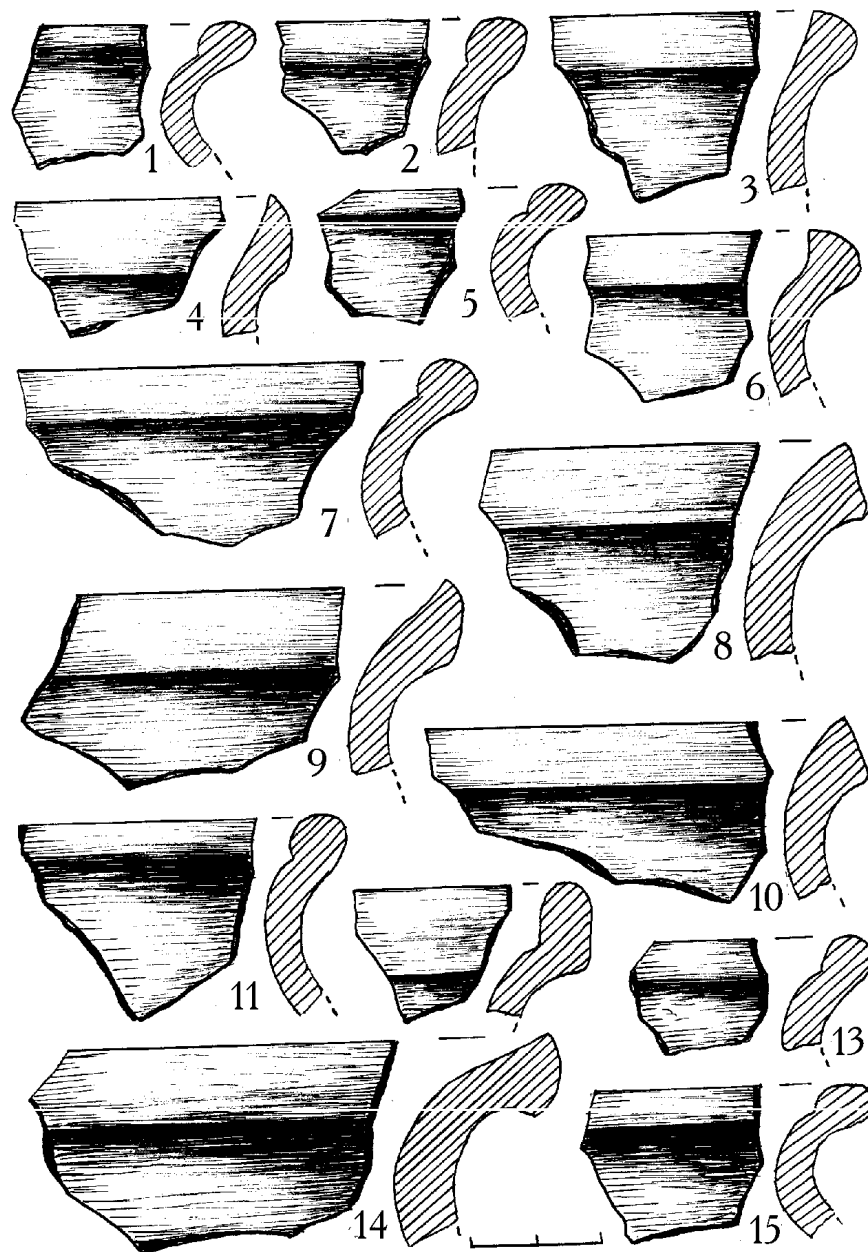

Рис. 11. Гончарний посуд давньоруського часу з поселень Ременів 3: 1, 2, 4, 5; Ременів 6: 3, 7; Ременів 7: 6; Ременів 10: 8–15

Fig. 11. Pottery ceramic of Old Russian period from settlements Remeniv 3: 1, 2, 4, 5; Remeniv 6: 3, 7; Remeniv 7: 6; Remeniv 10: 8–15

Зібраний керамічний матеріал складається з двох типологічних груп: ліпного посуду та посуду, виготовленого на гончарному крузі. З огляду на фрагментарний стан кераміка досить умовно підлягає типологічній класифікації.

Техніка виготовлення ліпного посуду відзначається грубою фактурою з наявністю у глиняній масі домішок грубозернистого шамоту і піску. Поверхня знахідок нерівна, горбкувата, сіро-жовтого, темно-коричневого і бурого кольорів.

Серед виділених форм ліпного посуду наявні, здебільшого, фрагменти грубостінних горщиків з помірно розхиленими вінцями із заокругленим, дещо потовщеним краєм, невисокою шийкою і плечиками у верхній частині посудини, що спорадично орнаментувалась карбованим валиком.

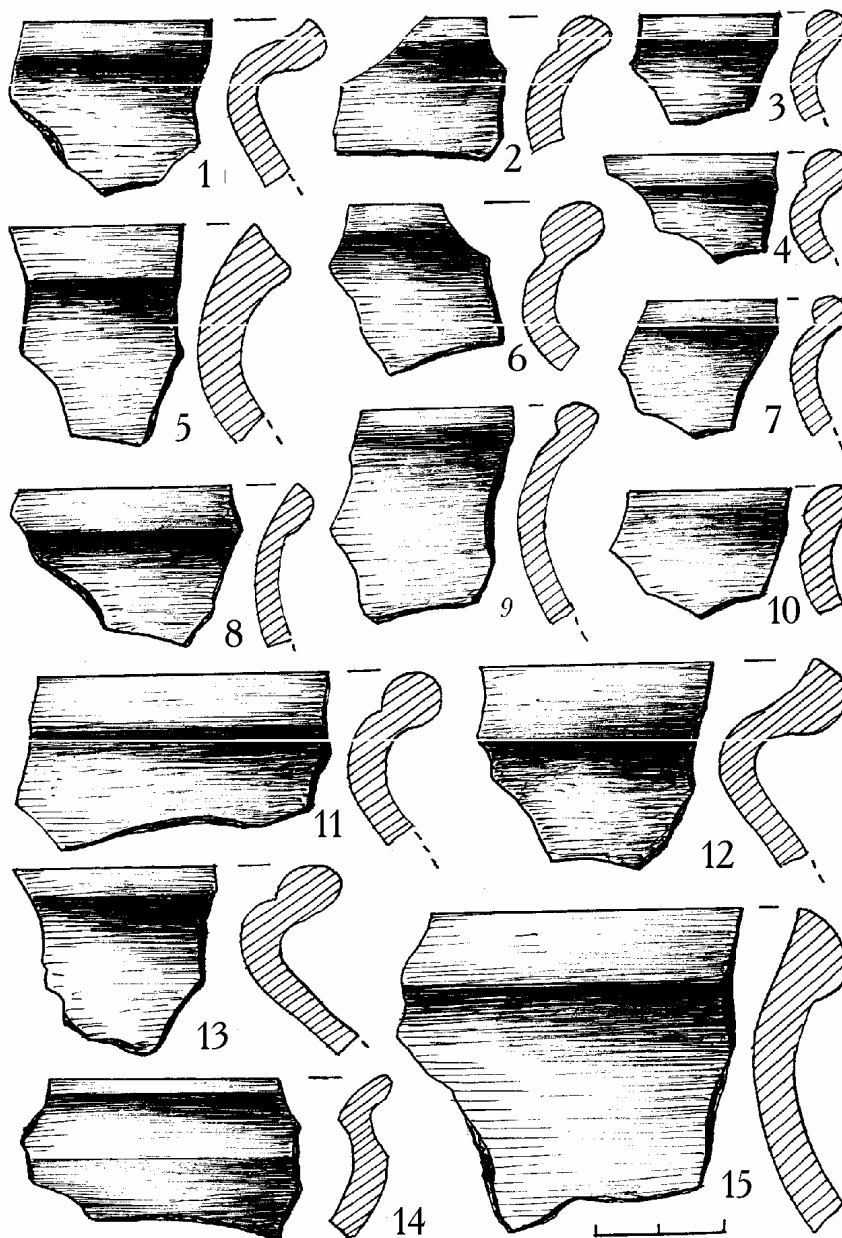

Рис. 12. Гончарний посуд давньоруського часу з поселень Ременів 9: 1–4, 11–13; Ременів 10: 5, 7; Ременів 11: 6, 8–10; 14, 15

Fig. 11. Pottery ceramic of Old Russian period from settlements Remeniv 9: 1–4, 11–13; Remeniv 10: 5, 7; Remeniv 11: 6, 8–10; 14, 15

За складом керамічної маси і технікою обробки гончарний посуд, зібраний з площі поселень Ременів 7, 10–12, мав гладку, найчастіше лисковану поверхню сірого та темно-сірого кольорів. Він високоякісний, міцно обпалений і декорований пружками, що знаходяться на горловині посудин, котрі належать мискам з ребристим або плавним переломом на лінії переходу бочків у плечико; біконічним горщикам із сильно відхиленими назовні, майже горизонтальними вінцями.

Кераміка з поселень черняхівської культури с. Ременів аналогічна цій категорії рухомого матеріалу з інших місцезнаходжень того часу верхів'їв Дністра і Західного Бугу [Баран, 1981, с. 75–89].

Досить значна кількість селищ княжої доби тут обумовлена тим, що в першій половині II тис. н. е. у сільській забудові домінуючими були невеликі хутори з декількома, сімейно спорідненими садибами. На це, між іншим, вказують розміри їх площі (до 1 га) та кількісно незначний гончарний посуд, властивий поселенню XI–XIII ст. на західноукраїнських землях.

Безперечно, найважливішим здобутком проведених в с. Ременів археологічних досліджень стало відкриття нових об'єктів культурної спадщини, що свідчать про заселення сучасної території села від ранньозалізного віку до початків давньоруської державності. З-поміж них виділяється куц черняхівських пам'яток.

ЛІТЕРАТУРА

Ауліх В. В., Герета І. П., Пеняк С. І., Петегурич В. М., Ратич О. О., Терський В. С., Цигилик В. М.

1982 Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині ранньослов'янського і давньоруського періодів. – К.: Наукова думка.

Баран В. Д.

1981 Черняхівська культура. – К.: Наукова думка. – С. 18.

Геренчук К. І.

1972 Природа Львівської області. – Львів: В-во Львівського університету. – С. 27.

Конопля В., Милян Т., Осаульчук О.

1999 Археологічні обстеження в басейні р. Думни // Львівський археологічний вісник. – Львів: НВФ “Українські технології”. – Ч. 1. – С. 166–167.

Крушельницька Л. І.

1976 Північне Прикарпаття і Західна Волинь за доби раннього заліза. – К.: Наукова думка.

1993 Черепинсько-лагодівська група пам'яток // Пам'ятки гальштатського періоду в межиріччі Вісли, Дністра і Прип'яті. – К.: Наукова думка.

Михальчишин І.

1993 Список пам'яток стародавньої історії Львівської області. – Львів.

***Vitalij KONOPLIA,
Vasyl' OPRYSK***

ARCHAEOLOGICAL MONUMENTS ON THE TERRITORY NEAR REMENIV VILLAGE

This article deals with preliminary results of archaeological surveys on the territory near Remeniv village (Kamianko-Buz'kyi district, L'viv region) during 1996. This work was carried out by Regional inspection service for preservation of monuments of archaeology. Obtained data demonstrate process of inhabitation of this area from Early Iron Age till the beginning of Old Russian period. Important part of this complex presents a group of settlements of Cherniakhiv culture.